

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI ATOQLI OTLI MAQOLLARNING QIYOSIY-LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI

*Termiz davlat pedagogika instituti, Tillar fakulteti,
Gumanitar yo'nalishlarda chet tillar kafedrasida
o'qituvchisi Mirzayeva Feruza Samijonovna*
Feruzamirzayeva1983@gmail.com

Annotation

This article presents a comparative linguocultural analysis of proverbs containing proper nouns in Uzbek and English. The study examines the semantic, stylistic, and cultural functions of proper nouns within proverbs. It also analyzes the role of proper nouns in creating imagery in paremiological units of both languages, as well as their significance in reflecting national mentality, historical memory, and cultural values.

Keywords: proper noun, proverb, paremiology, linguoculturology, comparative analysis, semantics, cultural code.

Annotatsiya

Mazkur maqolada o'zbek va ingliz tillaridagi atoqli otlar ishtirok etgan maqollarning qiyosiy-lingvokulturologik tahlili amalga oshiriladi. Tadqiqotda maqollar tarkibidagi atoqli otlarning semantik, stilistik va madaniy funksiyalari yoritiladi. Har ikki tildagi paremiologik birliklarda atoqli otlarning obraz yaratishdagi o'rni, ularning xalq tafakkuri, tarixiy xotira va milliy qadriyatlarni aks ettirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: atoqli ot, maqol, paremiologiya, lingvokulturologiya, qiyosiy tahlil, semantika, madaniy kod.

Kirish

Til – миллатнинг маънавий бойлиги, унинг тарихи, маданияти ва миллий дунёқарашини акс эттирувчи асосий воситадир. Халқ оғзаки ижоди

эса шу бойликнинг энг муҳим манбаларидан бири ҳисобланади. Хусусан, мақоллар халқнинг асрлар давомида шаклланган ҳаётий тажрибаси, ахлоқий қарашлари, ижтимоий муносабатлари ва маданий қадриятларини ўзида мужассам этади.

Paremiologik birliklar sifatida maqollar tilshunoslikda alohida ilmiy tadqiqot obyektidir. Ular ixcham shaklda chuqur ma'no ifodalashi bilan ajralib turadi. Tarkibida atoqli otlar ishtirok etgan maqollar esa yanada qiziqarli tadqiqot manbai hisoblanadi.

Atoqli otlar odatda muayyan shaxs, joy, tarixiy voqea yoki afsonaviy obraz nomini bildiradi. Biroq maqollar tarkibida ular ko'pincha ramziy ma'noda qo'llanib, umumlashgan mazmun kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – o'zbek va ingliz tillaridagi atoqli otli maqollarni qiyosiy jihatdan o'rganish hamda ularning lingvokulturologik xususiyatlarini ochib bеришдир.

Nazariy asoslar

Atoqli otlar tilshunoslikda nominativ birlik sifatida muhim o'rin egallaydi. Ular ma'lum bir obyektни boshqalardan ajratib ko'rsatadi. Biroq frazeologik va paremiologik birliklar tarkibiga kiringanda atoqli otlar ko'pincha ikkilamchi, ko'chma ma'no kasb etadi.

Lingvokulturologiya nuqtai nazaridan atoqli otlar milliy madaniyat kodining tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular xalq tarixiy xotirasi, diniy va adabiy merosi bilan chambarchas bog'liq.

Masalan, Hotamtoy, Layli, Majnun, Rome, Jack kabi nomlar oddiy nominativ birlik emas, balki ma'lum semantik yuklamaga ega bo'lgan obrazlardir.

O'zbek tilidagi atoqli otli maqollar tahlili

O'zbek maqollarida atoqli otlar ko'pincha Sharq mumtoz adabiyoti va tarixiy obrazlar bilan bog'liq holda uchraydi.

1. Hotamtoy obrazi

“Hotamtoydek saxiy.”

Mazkur maqolda Hotamtoy obrazi saxovat va bag'rikenglikning timsoli sifatida qo'llangan. Bu yerda atoqli ot semantik jihatdan sifat ma'nosini oladi.

2. Layli va Majnun

“Layli bilan Majnundek.”

Bu maqolda ikki atoqli ot ideal sevgi, sadoqat va fidoyilik timsoli sifatida namoyon bo'ladi.

3. Yusuf obrazi

“Yusufdek chiroyli.”

Bu yerda Yusuf nomi go'zallik va husn timsoli sifatida ishlatiladi.

Ko'rinib turibdiki, o'zbek tilidagi atoqli otlar maqollar ko'proq diniy, tarixiy va badiiy manbalarga tayanadi.

Ingliz tilidagi atoqli otlar maqollar tahlili

Ingliz tilida atoqli otlar qatnashgan maqollar ko'proq geografik joy nomlari va umumlashgan shaxs obrazlari bilan ifodalanadi.

1. Rome

“When in Rome, do as the Romans do.”

Bu maqolda Rome muhitga moslashish g'oyasini anglatadi.

2. Jack

“Jack of all trades, master of none.”

Bu yerda Jack ingliz madaniyatida umumlashgan inson obrazi sifatida ishlatiladi.

3. Tom

“Every Tom, Dick and Harry.”

Bu maqolda atoqli otlar oddiy odamlar, har kim ma'nosini bildiradi.

Qiyosiy tahlil

O'zbek va ingliz tillaridagi atoqli otlar maqollar orasida o'xshash va farqli jihatlar mavjud.

O'xshashliklar

- obrazlilik
- ko'chma ma'no

- xalq tafakkurini aks ettirish
- madaniy kod vazifasi

Farqli jihatlar

O'zbek tilida:

- diniy va adabiy obrazlar
- Sharq madaniyati ta'siri

Ingliz tilida:

- geografik nomlar
- umumlashgan inson obrazlari

Bu farq milliy tafakkur va tarixiy taraqqiyot bilan izohlanadi.

Lingvokulturologik ahamiyati

Atoqli otli maqollar til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ochib beradi.

Ular tarjima jarayonida ham muhim ahamiyatga ega, chunki har bir atoqli ot o'ziga xos milliy-madaniy ma'no yuklaydi.

Masalan, Hotamtoy obrazini ingliz tiliga aynan tarjima qilish qiyin, chunki bu obraz Sharq madaniyatiga xosdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, atoqli otli maqollar har ikki tilda ham muhim lingvokulturologik birlik hisoblanadi. Ular xalqning tarixiy xotirasi, mentaliteti va madaniy qadriyatlarini o'zida aks ettiradi.

Bunday maqollarni qiyosiy o'rganish nafaqat paremiologiya, balki tarjimashunoslik va lingvokulturologiya uchun ham katta ilmiy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbek tilining izohli lug'ati. Toshkent, 2020.
2. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlari izohli lug'ati. Toshkent, 2018.
3. Abdurahmonov G'. Ilmiy uslub va terminologiya. Toshkent, 2016.
4. Yo'ldoshev B. Nutq madaniyati asoslari. Toshkent, 2019.

5. Mirzaeva, Feruza. “Структурно-семантические характеристики английских и узбекских пословиц с существительными компонентами.” Универсальная индексная библиотека Вестника педагогов нового Узбекистана, vol. 1, no. 11, 30 Nov. 2023, pp. 64–67.

6. Mirzayeva F. "Proverb as an object of linguistic research" World Bulletin of Social Sciences (33), 82-87, 2024.

7. Mirzayeva F. "Contrastive study of proverbs with a hydronom component in English and Uzbek languages" The Peerian Journal (40),36-38, 2025.

